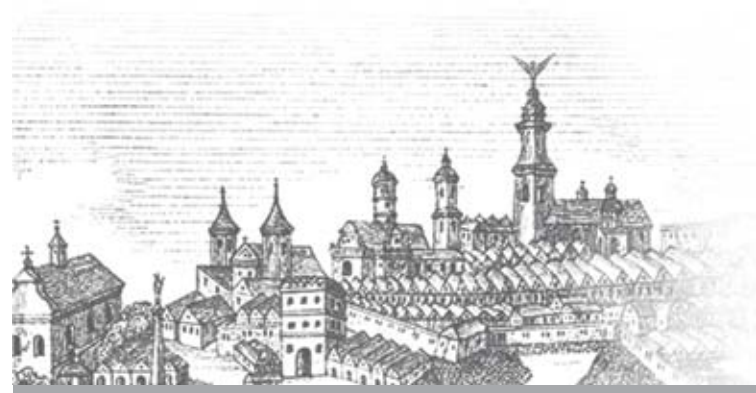

JAROSŁAW

WARTO ZOBACZYĆ

JAROSŁAW

Warto zobaczyć

Jarosław. Warto zobaczyć

Mini przewodnik po Jarosławiu

Wydawca:

Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu
37-500 Jarosław, Rynek 5 • tel. 16 624 89 89
kontakt@ckip.jaroslaw.pl • www.ckip.jaroslaw.pl

Tekst:

Zofia Kostka-Bieńkowska, Krystyna Kieferling

Zdjęcia:

Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu • Damian Bereza •
Tomasz Flak • Joanna Gorlach • Norbert Krysa • Tomasz Turoń •
Pocztówki ze zbiorów Jacka Bazaka

ISBN 978-83-943026-6-5

Copyright © Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu
Jarosław 2020

JAROSŁAW miasto rozłożone na wysokiej krawędzi lewej terasy Sanu, może poszczycić się długą i ciekawą historią. Już pod koniec XIV wieku zaliczany był do bogatszych miast Korony. Początkowo rozlokowany na sąsiednim wzgórzu, w ostatniej ćwierci XIV wieku został ponownie lokowany na prawie magdeburskim i przeniesiony na teren obecnego Starego Miasta. Pod koniec tego samego wieku Jarosław, mocą królewskiego przywileju, stał się również miastem prywatnym. Tarnowscy, Sieniawscy, Zamoyscy, Lubomirscy, Czartoryscy, Zofia Kostkowa, Anna Ostrogska, słynny hetman Jan Karol Chodkiewicz czy Jan Sobieski – późniejszy król Polski, to tylko niektórzy z właścicieli miasta.

Swoją europejską sławę XVI i XVII-wieczny Jarosław zawdzięczał jarmarkom. Na słynny czterotygodniowy jarmark sierpniowy przyjeżdżali kupcy nie tylko z całej Europy, ale też z Bliskiego Wschodu. Potężne kupieckie wozy ciągnięte przez kilka, a częściej kilkanaście koni, głównie z towarem „zachodnim”, karawany wielbłądów z towarem „wschodnim” zdążyły na jarmark do Jarosławia, by tu dokonać wymiany towarów. A handlowano wszystkim: od soli i pszenicy poczynając, poprzez różnorodne tkaniny, wyroby metalowe, po przedmioty zbytku – by wymienić tylko niektóre asortymenty.

Według opinii współczesnych Jarosław był największym po Frankfurcie nad Menem ośrodkiem handlowym w ówczesnej Europie Środkowo-Wschodniej.

Oprócz przywożonych na jarmarki towarów pędzono, głównie ze wschodu, olbrzymie ilości bydła. Bywało, że w ciągu roku na jarmarki jarosławskie spędzano do 40 tysięcy wołów i 20 tysięcy koni. Pod koniec XVI wieku Jarosław stał się też ważnym portem na Sanie. Dowożono do niego towary – z których największe znaczenie miało zboże – nawet z odległych miejsc, by spławiać je potem do Gdańska, skąd prócz innego asortymentu, przywożono duże ilości śledzi.

Ten olbrzymi handel w większości skupiał się w centrum miasta. Serce miasta to rynek – plac targowy. Powierzchnia tego, zdawałoby się obecnie dużego placu, w przeszłości była maksymalnie wykorzystana. W okresie staropolskim rynek był postrzegany jako zwarte wnętrze urbanistyczne. Wyburzenie kościoła farnego, obiegających rynek podcieni oraz kamienic narożnych na ulicy Spytka, mocno zachwiało jego proporcjami i odebrało charakter zamkniętego placu.

Zapraszamy Państwa do zwiedzania Jarosławia, a wycieczkę proponujemy rozpocząć od rynku.

▲ Najstarszy widok Jarosławia

◀ Herb Jarosławia

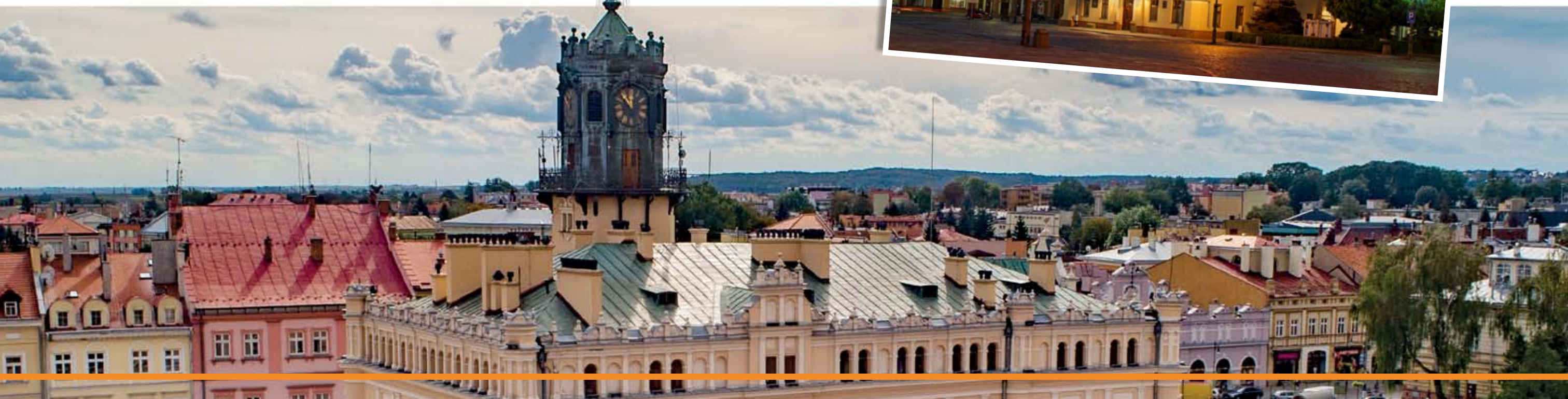
Najważniejszą budowlą na rynku był i jest **RATUSZ** – siedziba władz miasta. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi z ostatniej ćwierci XV wieku. Zapewne drewniany, spłonął w pożarze w 1600 roku i po tym wydarzeniu stanął już jako murowany. Niebawem ponownie uległ zniszczeniu w pożarze w 1625 roku i został odbudowany w stylu późnego renesansu. Była to jednopiętrowa budowla na rzucie kwadratu z podcieniami i z kilkukondygnacyjnymi piwnicami. W 1776 roku ratusz został zajęty na austriackie warsztaty wojskowe. W połowie XIX wieku władze miejskie wykupiły budynek od państwa i poddały go gruntownej przebudowie. Nadbudowano wtedy II piętro i wieżę oraz wykonano neogotyckie elewacje, które w końcu wieku zmieniono na neorenesansowe, zwieńczone

attyką. Na początku XX wieku od strony wschodniej dobudowano parterową przybudówkę, a następnie przystąpiono do przebudowy i rozbudowy w kierunku zachodnim. I taki neorenesansowy ratusz możemy oglądać do dziś.

Rynek otoczony jest zwartą zabudową głównie jednopiętrowych kamienic, mających swoje początki co najmniej w XVI wieku. W większości kamienic pozostał oryginalny układ wewnętrzny, piwnice i mury, natomiast elewacje – głównie eklektyczne – pochodzą z XIX i początku XX wieku.

▸ Ratusz

▾ Widok na ratusz i południową pierzeję rynku

Jak wyglądały jarosławskie kamienice można sobie wyobrazić patrząc na **KAMIENICĘ ORSETTICH**. Zbudowana w końcu XVI wieku, przebudowana przez Wilhelma Orsettiego, Włocha z pochodzenia, należy do najpiękniejszych późnorenansowych kamienic mieszczańskich w Polsce. Jest symbolem Jarosławia, znakiem jego świetności w okresie staropolskim i wielkiego znaczenia w skali europejskiej, które wyrosło na gruncie międzynarodowego handlu. Masywna bryła kamienicy zwieńczona została attyką wykończoną wysokim grzebieniem, dzięki czemu cała budowla zyskała na lekkości, którą dodatkowo podkreślają ażurowe podcienia i detale architektoniczne. Po II wojnie światowej kamienicę przeznaczono na cele muzealne.

Muzeum w Jarosławiu działa od 1925 roku. Początkowo mieściło się w Ratuszu, później w kamienicy nr 5 na rynku – kamienica Attavantich – by w końcu znaleźć nowe miejsce w kamienicy Orsettich.

▼ Południowa pierzeja rynku
z narożną kamienicą Orsettich

Koncepcja ekspozycji muzealnych podporządkowana została dawnemu charakterowi kamienicy, która zachowała oryginalny układ wewnętrzny. Na parterze, w sieni dolnej i w sklepie eksponowane są muzealia związane z historią miasta i regionu, a w pięknej sali – zwanej Wielką Izbą – ozdobionej drewnianym stropem i figuralną polichromią z I połowy XVII wieku, znajdują się obiekty podkreślające reprezentacyjny charakter wielkich izb. Na piętrze, które miało charakter mieszkalny, wystawy ukazują stylizowane wnętrza mieszczańskie. Zwiedzając Muzeum warto zwrócić uwagę na XVII-wieczne posadzki zwane wtedy olstrychem oraz fragmenty polichromii z XVII (tzw. „paski”), XVIII i XIX wieku.

▲ Kamienica Attavantich
◀ Sala Lustrzana w kamienicy Attavantich

Narożna kamienica Orsettich sąsiaduje z **KAMIENICĄ ATTAVANTICH**. Przez cały XIX w. kamienica ta pełniła ważne funkcje. Po zajęciu ratusza przez Austriaków ulokowano w niej władze gminy miejskiej, a następnie sąd. W XX w. mieściła się tu szkoła ludowa oraz Towarzystwo Muzyczne im. Fryderyka Chopina, założone przez pia-

nistkę Marię Turzańską. Od 2009 r. kamienica jest siedzibą Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu – instytucji zarządzającej Podziemnym Przejściem Turystycznym. Mieszczą się tu: Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej, galerie sztuki, a także kameralna Sala Lustrzana, miejsce imprez kulturalnych i koncertów.

Obok kamienicy Attavantich znajduje się **KAMIE-NICA GRUSZEWICZÓW**, której również należy poświęcić chwilę uwagi, a w szczególności zwiedzić wielką izbę – pełniącą dziś funkcję Sali Ślubów – z jej wspaniałą polichromią o tematyce pasyjnej.

Nieodłącznym elementem każdej jarosławskiej kamienicy mieszczańskiej była jej część podziemna, przeznaczona na składy towarów oraz schronienie podczas najazdów i klęsk żywiołowych. W podziemiach wyżej wspomnianych kamienic Rynek 4, 5 i 6 (Orsettich, Attavantich, Gruszeviczow) mieści się **PODZIEMNE PRZEJŚCIE TURYSTYCZNE**. Zwiedzanie rozpoczyna się w Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej, Rynek 5.

Wizyta w Podziemnym Przejściu Turystycznym w Jarosławiu to fantastyczna, pełna wrażeń przygoda, na którą składa się przede wszystkim podróż w czasie. Wyprawa do przeszłości staje się faktem już na początku zwiedzania. XXI wiek przestaje mieć jakiegokolwiek znaczenie i ustępuje miejsca XVI-wiecznej rzeczywistości.

Na wschodniej pierzei rynku znajduje się tak zwana **KAMIE-NICA MARYSIEŃKI** z niespotykaną nigdzie indziej w Jarosławiu klasycyzującą elewacją budynku. Kamienica zawdzięcza swą nazwę współwłaścicielce Jarosławia Marii Kazimierze Sobieskiej i jest między innymi siedzibą zasłużonego dla miasta Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia.

- ◀ Wielka Izba, obecnie Sala Ślubów w kamienicy Gruszeviczów
- ▶ Sala paleontologiczna w Podziemnym Przejściu Turystycznym

Kontynuując spacer należy zwiedzić **KAMIE-NICĘ RYDZIKOWĄ** będącą klasycznym przykładem tzw. kamienicy jarosławskiej charakteryzującej się wiatą (rodzaj wewnętrznego dziedzińca) oświetloną oknami wyprowadzonymi ponad dach nadbudowy.

Kamienice tego typu, dostosowane do potrzeb wielkiego handlu, nawiązują do typowych dla Orientu domów

zwanym *fonduku*. Z handlem związane są też piwnice, często trójkondygnacyjne, znajdujące się pod wszystkimi budowlami na terenie Starego Miasta. Spotkać je można również poza jego obrębem. Jak już wspominaliśmy piwnice te wykorzystywane były jako składy towarów przywożonych na jarosławskie jarmarki.

W kamienicy Rydzikowej mieści się **PODZIEMNA TRASA TURYSTYCZNA** im. prof. Feliksa Zalewskiego. Trasa ta to ciąg chodników i komór dostosowanych do zwiedzania. Liczy ona 150 metrów długości, a najniższa

kondygnacja znajduje się na głębokości około 8,5m. Obiekt znajduje się w rękach prywatnych. Zwiedzanie organizuje Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu.

▼ Wnętrze Podziemnej Trasy Turystycznej im. prof. Feliksa Zalewskiego

Po wyjściu z Trasy i przejściu przez rynek, po stronie zachodniej widoczny jest duży pusty **PLAC ŚW. MICHAŁA**, na którym w przeszłości mieścił się kościół parafialny i cmentarz.

Jarosław w swojej długiej historii wielokulturowego miasta zamieszkiwany był przez ludzi różnych religii i wyznań. W jego dzieje wpisało się wiele świątyń. Do najstarszych należał kościół farny, niestety nie zachowany do dnia dzisiejszego. Był to wspaniały, w początkowym zrębie gotycki **KOŚCIÓŁ PW. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH**, w 1523 roku podniesiony do godności kolegiaty. Kościół z dobudowanymi kaplicami, z kaplicą fundatorską, z prawie 60-metrową wieżą zwieńczoną w I połowie XVII wieku posągami św. Michała, dominował nad całym miastem. Z powodu złego stanu technicznego został rozebrany na początku XIX wieku.

W pobliżu placu znajduje się ulica Opolska, w przeszłości nosząca nazwę ulicy Żydowskiej, a później Kozej. Znajdująca się tutaj **SYNAGOGA** została wybudowana na początku XIX wieku i pełniła swoje funkcje do wybuchu II wojny światowej. Odremontowana po zniszczeniach wojennych, obecnie jest użytkowana przez Zespół Szkół Plastycznych.

Na małym placu obok synagogi znajduje się pomnik przyjaźni polsko-węgierskiej oraz kopijnik – drewniany pomnik ufundowany przez naród węgierski, poświęcony pamięci Leona Czechowskiego, bohatera powstań polskich i węgierskich.

▼ Duża synagoga

► Kopijnik

Znajdującą się obok ulicą Węgierską dochodzimy do odtworzonego fragmentu **BRAMY KRAKOWSKIEJ** i murów obronnych wraz z fosą. Renesansowa Brama Krakowska istniejąca jeszcze do przełomu XVIII i XIX wieku, z jednej strony zamykała miasto, a z drugiej otwierała się dla kupców i innych gości.

W 2019 roku w zabytkowych przestrzeniach Bramy Krakowskiej oraz piwnic jarosławskiego ratusza zainaugurowano działalność **CENTRUM EDUKACJI KULTURALNEJ**.

Z korony murów rozciąga się widok na część dawnego Przedmieścia Krakowskiego, obecnie gęsto zabudowanego wzdłuż ulicy Grunwaldzkiej reprezentacyjnymi XIX-wiecznymi kamienicami mieszczańskimi. Wśród tych kamienic znajduje się jednonawowy **KOŚCIÓŁ PW. DUCHA ŚWIĘTEGO** z fasadą zwieńczoną szczytem ujętym wolutami, w XVII wieku określany jako „kościółek poza miastem”.

Poświadczony na II połowę XV wieku należy do grona najstarszych jarosławskich świątyń. Początkowo była to kaplica przyszpitalna – szpitalami nazywano wówczas przytułki dla chorych, samotnych i ubogich. W II połowie XVII wieku na miejscu drewnianej kaplicy stanął murowany kościółek. Niebawem po I rozbiorze został zakupiony przez ewangelików i odzyskał swą pierwotną funkcję kościoła tacińskiego.

- ◀ Kościół pw. Świętego Ducha
- ▼ Relikty Bramy Krakowskiej
- ▶ Hala targowa od strony ulicy hetm. J. Tarnawskiego

Wchodząc Bramą Krakowską „do miasta” znajdujemy się na głównej ulicy dawnego Jarosławia. Ulica ta – w XVI wieku nosząca nazwę Niemieckiej, później Krakowskiej, a obecnie Grodzkiej – przypomina swą architekturą i wystrojem kamienic dawną świetność miasta.

Dzisiaj trudno to sobie wyobrazić ze względu na niewielką ilość miejsca, ale niegdyś wszystkie kamienice miały podcienia, a przynajmniej część attyki. Kamienice zdobione portalami, sgrafittami, a także bogatą sztukaterią i polichromiami należały do zamożnych mieszczan jarosławskich. Do dzisiaj częściowo zachowało się XVII-wieczne sgraffito na kamienicy nr 10 oraz XVII-wieczna polichromia na parterze w kamienicy nr 4.

Przy ówczesnej ulicy Krakowskiej, naprzeciw kolegiaty pw. Wszystkich Świętych, znajdowało się probostwo. Obecnie na tych gruntach mieści się wybudowana w I ćwierci XX wieku **HALA TARGOWA**.

Hala zaprojektowana na wzór wrocławskiej, z malowniczo zakomponowanymi fasadami o formach wzorowanych na motywach attyki polskiej, pełni bardzo ważną funkcję użytkową. Kiedyś była „brzuchem” miasta, obecnie w większym stopniu jest miejscem handlu detalicznego.

Idąc w kierunku Bramy Krakowskiej, po tej samej stronie ulicy znajduje się malownicze przejście, dawniej zwane „miedzuchem”. Tymże przejściem można dojść do XIX-wiecznych plant jarosławskich, usytuowanych na miejscu dawnych murów i fosy. Ich fundatora Ferdynanda Wenzla upamiętnia mały obelisk znajdujący się pomiędzy dawną Strażnicą Miejską (obecnie gmachem należącym do Zespołu Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących) a budynkiem wzniesionym na początku XX wieku dla **STOWARZYSZENIA RĘKODZIELNIKÓW ŻYDOWSKICH „JAD CHARUZIM”**.

▼ Archiwalny widok gmachu Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich „Jad Charuzim”

Idąc plantami w kierunku wschodnim, po lewej stronie mijamy neobarokowy **BUDYNEK „GWIAZDY”** wybudowany na początku XX wieku na zamówienie Rzemieślniczego Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego. Dalej droga prowadzi do Sanu, niegdyś spławnej i odgrywającej bardzo ważną rolę w życiu miasta rzeki. Z uwagi na to, że wycieczka nad San zajęłaby więcej czasu, my skierujemy się schodami w górę. Te doprowadzą nas na ulicę Przemyską w okolicę miejsca, gdzie dawniej usytuowana była Brama Lwowska, zwana też Przemyską.

Idąc ulicą Przemyską mijamy ulicę Franciszkańską zawdzięczającą swą nazwę kościołowi i klasztorowi oo. franciszkanów, znajdującemu się tu do czasów kasaty i dochodzimy do ulicy Sobieskiego – dawniej Zamkowa.

Na końcu ulicy znajduje się **CERKIEW GRECKOKATOLICKA PW. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO** w godności konkatedry. Cerkiew pochodząca z I połowy XVIII wieku została ufundowana przez wójta jarosławskiego Eliasza Wapińskiego i jego żonę Pelagię. Świątynię usytuowano na terenie dawnego górnego zamku właścicieli miasta.

W ołtarzu bocznym cerkwi przebudowanej na początku XX wieku, znajduje się cudowna XVII-wieczna ikona z wizerunkiem **MATKI BOŻEJ „BRAMY MIŁOSIERDZIA”**. W 2015 r. – na prośbę papieża Franciszka – ikona była obecna w Watykanie, uświetniając ceremonię otwarcia Jubileuszowego Roku Miłosierdzia i stając się Jego symbolem.

Jak już wspomniano, w miejscu, gdzie dzisiaj mieści się cerkiew stał – być może już od II połowy XIV wieku – zamek właścicieli Jarosławia, zachwycający współczesnych swoim pięknem. Początkowo gotycki, w ostatniej ćwierci XVI wieku został przebudowany na reprezentacyjną renesansową rezydencję, porównywaną do Wawelu. Ze wzgórza zamkowego, u którego stóp znajdował się zwierzyniec, rozciągał się wspaniały widok na zamek dolny i dolinę Sanu.

- Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego
- Cudowna ikona Matka Boża „Brama Miłosierdzia”

Idąc skrajem skarpy w kierunku północnym dochodzimy do **PUNKTU WIDOKOWEGO**, z którego można podziwiać malownicze widoki na Dolinę Dolnego Sanu i **WZGÓRZE ŚW. MIKOŁAJA**, na którym zlokalizowany był wczesnośredniowieczny Jarosław.

▲ Widok na wzgórze św. Mikołaja

Proponujemy zejść schodami do ulicy Podzamcze, by samemu ocenić obronne walory miejsca, na które w 1375 roku książę Władysław Opolczyk relokował Jarosław. Następnie kierujemy się w kierunku ul. Panieńskiej (w stronę wzgórza św. Mikołaja), skąd schody zaprowadzą nas prosto pod **KOŚCIÓŁ PW. BOŻEGO CIAŁA**.

Ufundowany w ostatniej ćwierci XVI wieku przez Zofię ze Sprowy, nosił wezwanie Św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty. Jest obecnie najstarszym jezuickim kościołem w Polsce. W swojej architekturze nawiązuje do rzymskiego kościoła Il Gesu, który był modelem dla większości jezuickich świątyń w Europie.

Kościół jarosławski posiada piękną parawanową fasadę podkreśloną częściowo zachowaną attyką oraz wspaniałymi rzezbami Tomasza Huttera, jednego z najlepszych rzeźbiarzy XVII wieku. Fasada stanowiła reprezentacyjną oprawę unikalnego zwanego placu, powstałego w wyniku usytuowania przy nim budowli kolegium jezuickiego.

Po kasacie zakonu i po rozbiórce fary, kościół jezuicki – rekonsekrowany pw. Bożego Ciała – stał się parafialnym, a budynki kolegium zostały zaadaptowane na koszary. W wyniku pożaru z 1862 r., obeny wystrój kościoła w większości pochodzi z początku XX wieku. Warto zwrócić uwagę na polichromie Leonarda Winterowskiego, na współczesną mozaikę z wizerunkiem Jana Pawła II i monumentalne, wykonane z brązu, drzwi ze scenami z historii Polski autorstwa Stanisława Lenara. W okresie międzywojennym część dawnych budynków koszarowych użytkowana była przez Wojsko Polskie, obecnie mieści się w nich Zespół Szkół Plastycznych.

- ◀ Rzeźby Tomasza Huttera
- ▼ Kolegiata pw. Bożego Ciała

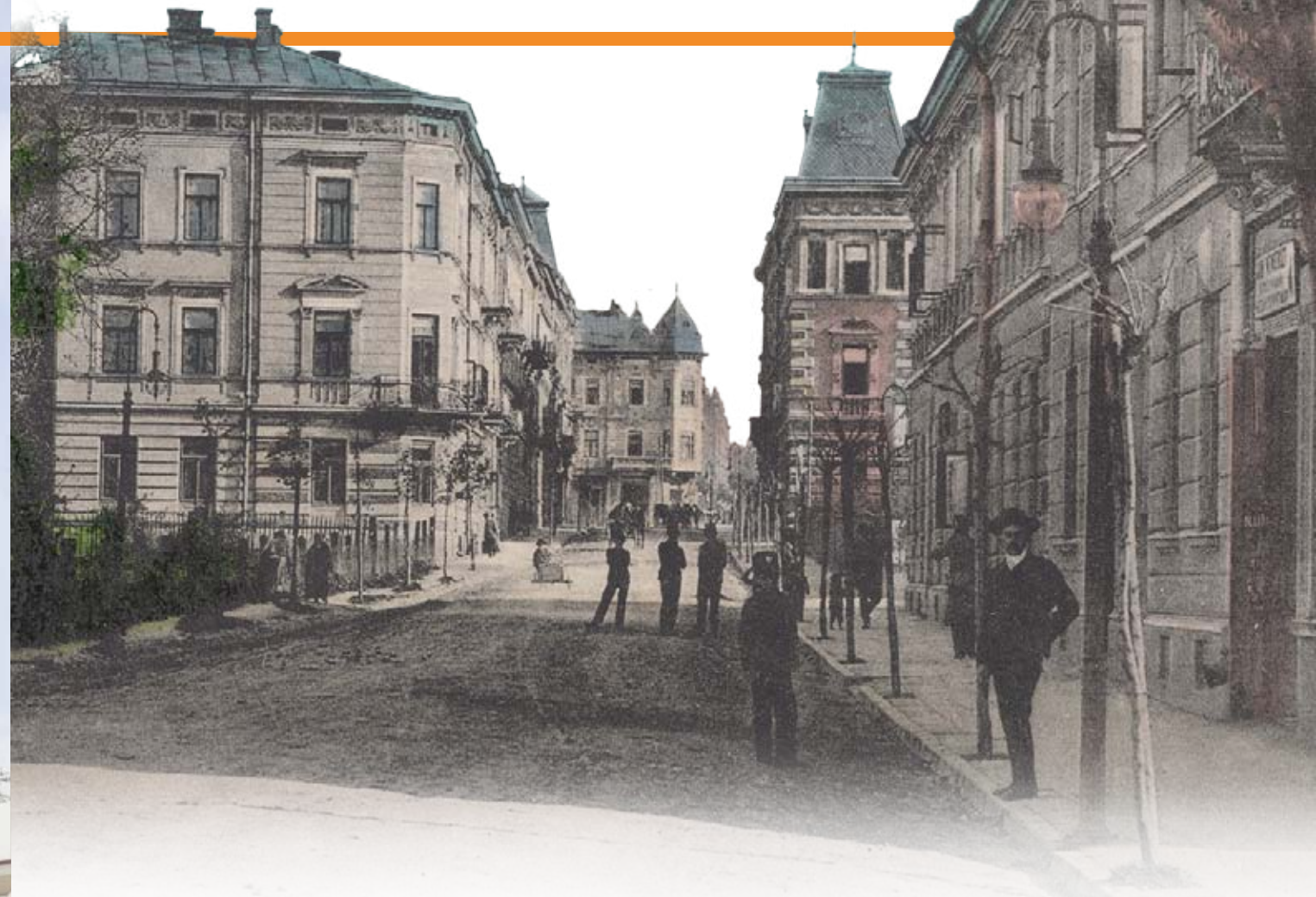

Po zwiedzeniu kościoła – dziś w randze kolegiaty – proponujemy spacer ulicą Spytka Jarosławskiego. Jesteśmy już za dawną Bramą Sandomierską, na terenie przedmieścia Ruskiego i dochodzimy do kompleksu zabudowań **DAWNEGO OPACTWA PP. BENEDYKTYNEK**.

Lokowane w początku XVII wieku opactwo zajmowało całe wzgórze, które nazwę swą zawdzięcza znajdującemu się tu kościołowi parafialnemu pw. Św. Mikołaja. Opactwo w XVII wieku otoczono murami i basztami, co podziwiać możemy do dnia dzisiejszego. Na osi bramy usytuowany został wczesnobarokowy kościół pw. Św. Mikołaja i św. Stanisława Biskupa, ozdobiony jednym z najwspanialszych zabytków Jarosławia – kamiennym portalem ukształtowanym w formie łuku triumfalnego.

Ciężka bryła kościoła z dwiema potężnymi wieżami, kontrastuje z wysmukłymi i delikatnymi podziałami wnętrza ozdobionego dekoracją sztukatorską. Obecne wyposażenie kościoła pochodzi w części z kościoła jezuickiego w Przemyślu. Do kościoła przylega klasztor o bazylikowym układzie skrzydeł, w którym warto zwiedzić tzw. Czarną Kaplicę. Jej zaskakujące czarne sklepienie powstało na skutek pożaru karbidu, składowanego tam podczas II wojny światowej. W zajęętym przez Niemców klasztorze znajdowało się również więzienie, a na terenie opactwa Gestapo dokonywało egzekucji. Obecnie mieści się tutaj Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej.

- Fragment zespołu klasztorno-kościelnego ss. benedyktynek
- Archiwalny widok na ulicę I. Kraszewskiego

Po zwiedzeniu opactwa proponujemy dalszą wycieczkę po Jarosławiu. Ulicą Zieloną dojdziemy do ulicy Kraszewskiego, która dzieli Jarosław niejako na dwie części: wschodnią i zachodnią. Znaczna część strony zachodniej rozwinęła się w końcu XIX i na początku XX wieku jako **DZIELNICA WILLOWA**. Do dzisiaj zachwycać się można charakterystycznymi domami oraz kamienicami z ich różnorodnością eklektycznych fasad

i bogatym detalem architektonicznym. Wszystkim strudżonym zwiedzaniem miasta proponujemy chwilę odpoczynku w jednym z dwóch parków znajdujących się niemal na dwóch krańcach ulicy Kraszewskiego: największego w mieście parku im. Bohaterów Monte Cassino (w sąsiedztwie ulicy dr. Władysława Bandurskiego) oraz parku przy ul. Czesławy Puzon ps. „Baśka”.

PARK IM. BOHATERÓW MONTE CASSINO został założony w 1902 r. na wzór Parku Stryjskiego, najpiękniejszego zieleńca we Lwowie. Jego rewitalizacja zakończona w 2018 r. przywróciła temu miejscu dawną świetność. Park stanowi doskonały punkt wytchnienia oraz zabaw dla najmłodszych.

W tzw. **PARKU BAŚKI PUZON** można zobaczyć zachowane prezbiterium cerkwi greckokatolickiej pw. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny, które jeszcze na początku XX wieku pełniło rolę kaplicy cmentarnej.

Idąc dalej ulicą Kraszewskiego dochodzimy do głównego skrzyżowania, przy którym skupione są reprezentacyjne kamienice mieszkalne, wybudowane w większości na początku XX wieku. Urozmaicone formy dachów, ozdobne balkony, bogata dekoracja zewnętrzna, atlanty, kariatydy, główki wieszczów – wszystko to, wzorem Krakowa czy Lwowa, można podziwiać na jarosławskich kamienicach.

- ◀ Park przy ulicy Czesławy Puzon ps. „Baśka”
- Archiwalny widok na narożną kamienicę Kurzmanów od strony ulicy I. Kraszewskiego
- Atlant z elewacji kamienicy Kurzmanów

Po przejściu przez skrzyżowanie zatrzymujemy się na ulicy Jana Pawła II, by zwiedzić ukryty za murami **KOŚCIÓŁ I KLASZTOR OO. FRANCISZKANÓW REFORMATÓW**, ufundowany w 1700 roku przez mieszczanina jarosławskiego Antoniego Kwołka i Franciszka Zawadzkiego h. Ślepowron.

Konsekrowany w 1716 roku kościół pw. Trójcy Przenajświętszej – dziś sanktuarium Krzyża Świętego – jest jednonawową, barokową świątynią, przyozdobioną siedmioma ołtarzami. Do świątyni przylega jednopiętrowy, trójskrzydłowy klasztor z wirydarzem. Cały układ typowy dla budownictwa reformatów obwiedziony jest murem ze stacjami Męki Pańskiej.

- ▼ Zespół kościelno-klasztorny oo. franciszkanów reformatów
- Krucyfiks w ołtarzu głównym w kościele pw. Trójcy Przenajświętszej

Podążając ulicą Jana Pawła II dochodzimy do jednej z najstarszych i najpiękniejszych świątyń jarosławskich – **SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ BOLESNEJ**. Początkowo znajdował się tu drewniany kościółek, z którym nierozzerwalnie związany jest cudowny wizerunek Matki Bożej. Według legendy ów wizerunek pojawił się w 1381 roku na gruszy rosnącej w miejscu, gdzie stanął kościół drewniany. W I ćwierci XV wieku zbudowano kościół murowany, który stał się ośrodkiem silnego kultu maryjnego.

W 1629 roku kościół został przekazany jezuitom, którzy mieli już jedną świątynię w Jarosławiu. Ze względu na położeniu nowy kościół określano jako „polny” lub „w polu”. Na przełomie XVII i XVIII wieku jezuita przystąpili do jego gruntownej przebudowy.

Na zrębie jednonawowego kościoła zbudowana została wspaniała trójnawowa bazylika emporowa. Dzięki tej przebudowie – prowadzonej głównie pod kierunkiem architekta krakowskiego Jakuba Solariego – możemy zachwycić się barokową bryłą i wnętrzem tej wspaniałej świątyni. Bogata artykulacja ścian z nietypowymi połączeniami porządków architektonicznych, spiętrzonymi gzymsami i masywnymi tryglifami, a także z przebogatą polichromią, fascynuje swoją oryginalnością i nietypowością.

W ołtarzu głównym znajduje się gotycka Pieta, jeden z najcenniejszych zabytków w Jarosławiu. Cudowny wizerunek Matki Bożej jest przedmiotem kultu od momentu znalezienia w 1381 r. W nawie bocznej zatrzymamy się przed unikalnym w skali ogólnopolskiej Ołtarzem Relikwii Świętych. Ze świątynią – obecnie w godności bazyliki mniejszej – nierozzerwalnie związane jest cudowne źródło, nawiedzane tłumnie przez pielgrzymów już od początku XV wieku. Kościół i przylegający do niego trójskrzydłowy i trójkondygnacyjny klasztor otoczony jest murami o ciągłej pilastej linii obronnej.

- ◄ Gotycka pieta z ołtarza głównego
- Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej

Po zwiedzeniu kościoła proponujemy spacer do centrum. Po drodze możemy zwiedzić nieco oddalony od ulicy Jana Pawła II **STARY CMENTARZ** – nekropolię z końca XVII wieku, jedną z najstarszych w Europie. Warto zwrócić uwagę na zgromadzone w pobliżu kaplicy pomniki nagrobne. Te najstarsze i najciekawsze – empirowe i klasycyzujące – powstały przede wszystkim w pracowniach lwowskich i krakowskich.

Podążając w kierunku centrum ulicą Jana Pawła II mijamy okazały gmach wybudowany w II połowie XIX wieku na potrzeby C. K. Starostwa, nadal używany przez władze powiatowe. Idąc dalej, na ulicy Grunwaldzkiej warto zwrócić uwagę na gmach dawnego Kasyna Wojskowego, w którym mieściły się sale bankietowe, koncertowe i teatralne.

Ulicą Grunwaldzką dochodzimy do placu Adama Mickiewicza, przy którym stoi modernistyczny gmach autorstwa Tadeusza Broniewskiego, od początku przeznaczony na potrzeby banku.

- ◀ Rzeźby nagrobne na Starym Cmentarzu
- ▼ Archiwalny widok na budynek C. K. Starostwa

Przy placu Adama Mickiewicza znajduje się także **GMACH „SOKOŁA”** z początku XX wieku. Ta monumentalna budowla została zaprojektowana dla Towarzystwa Gimnastycznego przez wybitnego architekta Teodora Talowskiego. Unikalne połączenie cegły i kamienia oraz różnorodnie dekorowane ryzality stanowią główny akcent i ozdobę budynku. Niepowtarzalny wygląd „Sokoła” odcisnął znaczące piętno na architekturze Jarosławia. W budynku – obecnie siedzibie Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki – urzędowały władze i organizacje patriotyczne, które odegrały bardzo istotną rolę w historii miasta.

Z placu Adama Mickiewicza można udać się w dwóch kierunkach: ul. hetm. Jana Tarnowskiego dojdziemy do rzeki San, natomiast skręcając w prawo znajdziemy się na ul. 3 Maja. Przy odbiegających od niej w kierunku zachodnim uliczkach, na początku XX wieku rozwinęła się interesująca zabudowa willowa. Sama ulica 3 Maja charakteryzuje się dość różnorodną zabudową,

posiada przynajmniej kilka obiektów, na które warto zwrócić uwagę. Niewątpliwie należy do nich wybudowany w ostatniej ćwierci XIX wieku budynek szkolny. Początkowo mieściła się w nim szkoła realna, następnie C. K. Gimnazjum, obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika.

- ▲ Herb Jarosławia trzymany przez gryfy na elewacji budynku „Sokoła”
- ▼ Gmach dawnego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”

W bliskim sąsiedztwie liceum, w miejscu dawnego probostwa z zachowanym do dziś XIX-wiecznym budynkiem plebanii, znajduje się współczesny kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski. Idąc dalej ulicą 3 Maja mijamy wybudowany na początku XX wieku budynek szkoły wydziałowej (obecnie siedziba Szkoły Podstawowej nr 1 im. św. Królowej Jadwigi), bursę i Fabrykę Ciast i Cukrów Dr. Stanisława Gurgula, producenta słynnych biszkoptów. Dochodzimy do Centrum Opieki Medycznej – szpitala powszechnego otwartego uroczyscie w 1902 roku. Imponujący gmach z ryzalitowo opracowaną fasadą, zwieńczoną trzema trójkątnymi szczytami, jest dobrym przykładem XIX-wiecznej architektury.

Z dawnego Przedmieścia Przygrodzie przechodzimy na ulicę Głęboką, zwaną kiedyś Przedmieściem Głęb-

ockim. Na tym terenie proponujemy zwiedzić współczesny kościół pw. Chrystusa Króla, kaplicę i klasztor ss. niepokalanek, a także przypatrzyć się terenom woj-skowym, na których od czasów austriackich zlokalizowane są koszary.

Poświęcony w 1999 roku **KOŚCIÓŁ PW. CHRYSTUSA KRÓLA** zalicza się do najciekawszych współczesnych realizacji budownictwa sakralnego w Jarosławiu. Jest to świątynia wzniesiona według projektu Ewy i Jacka Gyurkovich, o nietypowym, zaskakującym kształcie, z bardzo ciekawym wystrojem zrealizowanym w oparciu o śmiałą i nowoczesną koncepcję plastyczną autorstwa Adama Brinckena i Macieja Zychowicza. Przy parafii prężnie działają liczne towarzystwa kulturalne i społeczne.

Nieco dalej od kościoła w miejscu dawnego folwarku jezuickiego, w pięknym ogrodzie usytuowany został **KLASZTOR SS. NIEPOKALANEK**. Fundacja powstała dzięki staraniom założycielki zgromadzenia, błogosławionej Marceliny Darowskiej.

W zespole tym na szczególną uwagę zasługuje kaplica projektowana i budowana przez Walerego Kołodziejskiego i Karola Knausa w latach 1874 – 1876. Kaplica o pięknych elewacjach nawiązujących do klasycyzmu, posiada skromne wnętrze, na tle którego wybija się złota, neorenesansowa rama niszy ołtarzowej z umieszczonym w niej posągim Niepokalanej, wykonanym w 1858 roku z marmuru karraryjskiego przez Tomasza

Oskara Sosnowskiego. Od samego początku swojej działalności w Jarosławiu ss. niepokalanek prowadziły szkołę dla dziewcząt.

Z ogrodu klasztornego rozciąga się piękny widok na dolinę Sanu, można zobaczyć również okoliczne wsie, jak i oddalone w kierunku północnym wzgórza św. Mikołaja.

◀ Kościół pw. Chrystusa Króla

▼ Archiwalny widok na klasztor ss. niepokalanek

JESZCZE WIĘCEJ ATRAKCJI I ZWIEDZANIA!

Jeżeli zainteresował Państwa Jarosław i chcecie poświęcić więcej czasu na jego poznanie, zapraszamy na stronę WWW.TURYSTYKA.JAROSLAW.PL.

Zachęcamy także do pobrania turystycznej aplikacji mobilnej „**JAROSŁAW – SVIDNIK**” oraz wizyty w **CENTRUM INFORMACJI TURYSTYCZNO-KULTURALNEJ**.

▼ Panorama Jarosławia

PRZYDATNE INFORMACJE

CENTRUM INFORMACJI TURYSTYCZNO-KULTURALNEJ

Rynek 5, 37-500 Jarosław, tel. +48 16 624 89 89,

e-mail: informacja@ckip.jaroslaw.pl, www.turystyka.jaroslaw.pl

WYGODNY KWATERUNEK

Hotel Coloseum

ul. Kruhel Pełkiński 72, tel. +48 16 621 59 30
www.hotelcoloseum.pl

Dwór Hetman

ul. hetm. J. Tarnowskiego 18, tel. +48 16 621 43 95
www.dworhetman.pl

Hotel Jarosław

ul. Pruchnicka 65, tel. +48 16 621 10 19
www.hoteljaroslaw.pl

Hotel Turkus

ul. gen. Wł. Sikorskiego 5, tel. +48 16 621 26 40
www.hotel.jaroslaw.pl

Hotelik u Królowej przy kościele NMP

ul. 3 Maja 12, tel. +48 606 907 324
www.krolowajaroslaw.pl

Dom Gościnny Krakowiak

ul. St. Kopystyńskiego 24, tel. +48 608 662 486
www.weselajaroslaw.pl

Dom pielgrzyma Przysłań Benedykta

ul. Benedyktyńska 5, tel. +48 505 902 862
www.opactwo.pl

Motel Pegaz

ul. 3 Maja 94c, tel. +48 16 621 79 95
www.motel-pegaz.pl

Szkolne Schronisko Młodzieżowe

ul. Wł. Reymonta 1, tel. +48 16 621 25 63
www.zpowjaroslaw.pl

Zajazd nad Sanem

ul. Sanowa 15, tel. +48 16 623 05 33
www.zajazdnadsanem.pl

Gościniec Asticus

Rynek 23, tel. +48 531 197 241

Lwi Dworek LD

ul. Wiśniowa 10, tel. +48 790 429 480

SMACZNA KUCHNIA

Bar Europejskie Klimaty

ul. J. Kasprowicza 5, tel. +48 16 624 14 65
www.zaz-jaroslaw.pl

Bistro chińskie Hot Wok

ul. Pruchnicka 7, tel. +48 791 232 232
www.hotwok.pl

Pizzeria Centurion

ul. Opolska 4, tel. +48 601 892 201
www.centurion-pizza.pl

Pizzeria Corleone

ul. Cz. Puzon ps. „Baśka” 2,
tel. +48 16 621 47 06, www.corleone-jaroslaw.pl

Pizzeria Korona

os. marsz. J. Piłsudskiego 6, tel. +48 604 300 131

Restauracja ADM

ul. Pruchnicka 65, tel. +48 16 624 20 00
www.hoteljaroslaw.pl

Restauracja Black Coffee

ul. Lubelska 9, tel. +48 16 623 17 11
www.black-coffee.pl

Restauracja Browar i Kuchnia

ul. gen. Wł. Sikorskiego 2a, tel. +48 16 633 05 90
www.browarikuchnia.pl

Restauracja Coloseum

ul. Kruhel Pełkiński 72, tel. +48 16 621 59 30
www.hotelcoloseum.pl

Restauracja Dwór Hetman

ul. hetm. J. Tarnowskiego 18, tel. +48 16 621 43 95
www.dworhetman.pl

Restauracja Garnizon Smaków

ul. Grunwaldzka 9, tel. +48 794 454 454
www.garnizonsmakow.pl

Restauracja Klasyczna

ul. J. Słowackiego 4/6, tel. +48 16 621 23 70
www.uslowika.pl

Restauracja Panorama

os. gen. K. Pułaskiego 21, tel. +48 16 623 03 03
www.restauracjapanorama.com

Restauracja Siwa Kurka

Rynek 6, tel. +48 570 758 114

Restauracja Trattoria

ul. Kasztelańska 1, tel. +48 16 621 22 66
www.trattoria-jaroslaw.pl

Restauracja Turkusowa

ul. gen. Wł. Sikorskiego 5a, tel. +48 537 410 900

Restauracja u Thanga

ul. Ogrodowa 1, tel. +48 16 621 71 71
www.uthanga.jaroslaw.pl

Restauracja Stara Piekarnia

ul. 3 Maja 29, tel. +48 607 107 522
www.starapiekarnia.org

Restauracja Take Sushi

ul. Opolska 10, tel. +48 533 533 544
www.take-sushi.pl

Forum Pizza & Zapiekanka

ul. Grunwaldzka 1c, tel. +48 603 104 106

Carmel Club

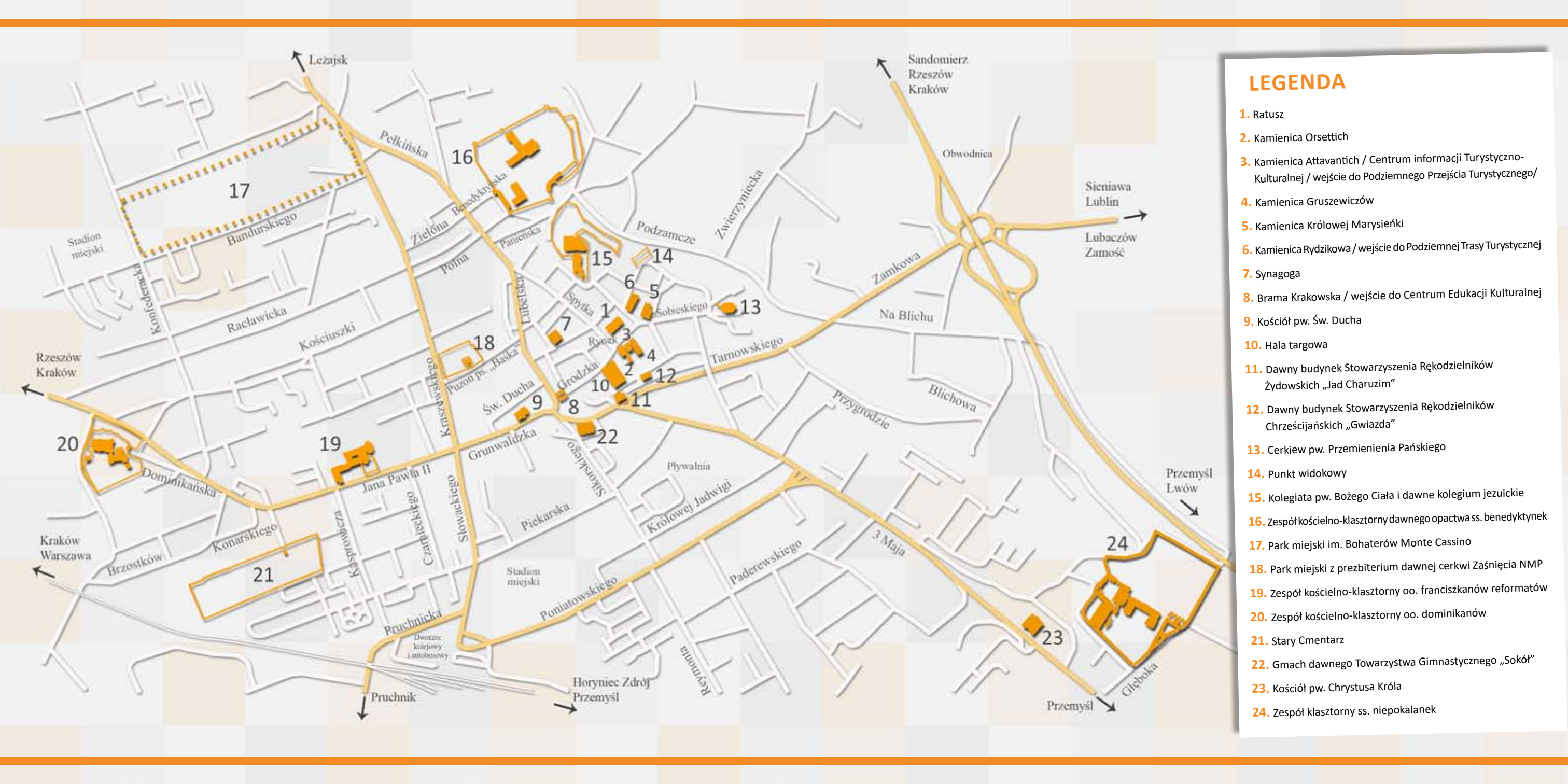
ul. J. Słowackiego 24, tel. +48 500 766 626

Kuchnia za Parkiem

ul. Konfederacka 13, tel. +48 16 627 12 26
www.zaz-jaroslaw.pl

Galeria Przedmiotu

ul. Opolska 1, tel. +48 16 623 34 54
www.zaz-jaroslaw.pl

LEGENDA

1. Ratusz
2. Kamienica Orsettich
3. Kamienica Attavanti / Centrum informacji Turystyczno-Kulturalnej / wejście do Podziemnego Przejścia Turystycznego/
4. Kamienica Gruszeviczów
5. Kamienica Królowej Marysieńki
6. Kamienica Rydzikowa / wejście do Podziemnej Trasy Turystycznej
7. Synagoga
8. Brama Krakowska / wejście do Centrum Edukacji Kulturalnej
9. Kościół pw. Św. Ducha
10. Hala targowa
11. Dawny budynek Stowarzyszenia Rękodzielników Żydowskich „Jad Charuzim”
12. Dawny budynek Stowarzyszenia Rękodzielników Chrześcijańskich „Gwiazda”
13. Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego
14. Punkt widokowy
15. Kolegiata pw. Bożego Ciała i dawne kolegium jezuickie
16. Zespół kościelno-klasztorny dawnego opactwa ss. benedyktynek
17. Park miejski im. Bohaterów Monte Cassino
18. Park miejski z prezbiterium dawnej cerkwi Zaśnięcia NMP
19. Zespół kościelno-klasztorny oo. franciszkanów reformatów
20. Zespół kościelno-klasztorny oo. dominikanów
21. Stary Cmentarz
22. Gmach dawnego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”
23. Kościół pw. Chrystusa Króla
24. Zespół klasztorny ss. niepokalanek

www.turystyka.jaroslaw.pl

ISBN 978-83-943026-6-5

JAROSŁAW
miasto
OLŚNIEN